

Η Πορταριά του 19ου αιώνα

ΠΟΡΤΑΡΙΑ 2001

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το μάθημα της τοπικής ιστορίας με θέμα την Πορταριά του 19^{ου} αιώνα έγινε για να γνωρίσουν οι μαθητές την ιστορία του χωριού . Μια ιστορία πολύ πλούσια σε γεγονότα , καταστάσεις και ανθρώπους . Η Πορταριά ήταν ένα ζωντανό κύτταρο της κοινωνίας του Πηλίου , της Μαγνησίας αλλά και όλης της Θεσσαλίας .Όλα αυτά που συνέβησαν εδώ επηρέασαν τη ζωή και την ανάπτυξη της γύρω περιοχής .

Το θέμα επιλέχτηκε μετά από συζήτηση με τους μαθητές .Αρχική μας επιδίωξη ήταν να δουλέψουμε πάνω στην Πορταριά . Διαλέξαμε τον 19^ο αιώνα γιατί ταυτόχρονα τα παιδιά δουλεύουν στη γενική ιστορία τον αιώνα αυτό , την επανάσταση του 1821 . Έτσι δεν αποκόπηκε και το μάθημα της τοπικής ιστορίας από τη γενική

Στόχοι μας ήταν :

Οι μαθητές

Να γνωρίσουν την ιστορία του τόπου , (το όνομα , πρώτα ιστορικά στοιχεία , καταγωγή , οικονομική ανάπτυξη , σχολεία)

Να έρθουν σε επαφή με τη ζωή των κατοίκων της εποχής . Τα ήθη και τα έθιμά τους .

Να καταλάβουν ότι οι ίδιοι είναι συνέχεια εκείνων .

Να κατανοήσουν ότι ζουν σε ένα τόπο γεμάτο από ιστορία και να τον αγαπήσουν περισσότερο .

Να κατανοήσουν ότι η τοπική ιστορία είναι μέρος της γενικής ιστορίας

Οι μαθητές που εργάστηκαν είναι

ΔΡΟΣΟΥ ΜΑΡΙΑ ΡΟΖΑ

ΠΑΠΑΙΩΑΝΝΟΥ ΝΙΚΗ

ΧΑΤΖΗΣΤΑΜΑΤΙΟΥ ΑΝΘΟΥΛΑ

ΚΟΥΛΕΡΑΣ ΣΠΥΡΟΣ

ΣΛΑΒΙΔΗΣ ΧΡΗΣΤΟΣ

ΒΑΡΩΤΑΣ ΓΙΩΡΓΟΣ

ΖΟΥΛΑΛΙ ΠΕΤΡΟΣ

Τα κείμενα είναι προσπάθεια των μαθητών που εργάστηκαν με πραγματικό ζήλο , αγάπη και ενθουσιασμό .

Ο δάσκαλος της τάξης
ΠΙΟΣ ΣΤΕΦΑΝΟΣ

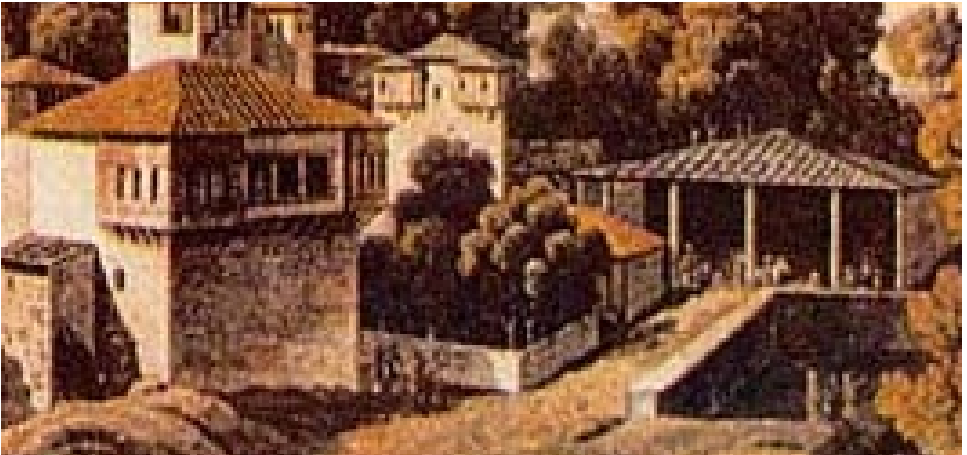

Πορταριά

Χωριό του Πηλίου, έχει πληθυσμό περίπου 2500 κατοίκους . Την ονομασία Πορταριά την πήρε από την Παναγία Πορταρέα που βρισκόταν και βρίσκεται κάτω από τον Ιερό Ναό του Αγίου Νικολάου . Είναι χωριό της επαρχίας Βόλου του νόμου Μαγνησίας που είναι έδρα ομώνυμου δήμου με ισάριθμους κατοίκους .

Βρίσκεται πάνω στο Πήλιο σε υψόμετρο 680μ. και βλέπει προς τον Παγασητικό κόλπο Το έδαφος της, όπου ρέουν πολλά νερά , είναι κατάφυτο από οπωροφόρα και άλλα δέντρα, που εκτός από τους καρπούς τους, χαρίζουν στον τόπο ξεχωριστή ομορφιά .

Η Πορταριά, που σήμερα είναι ένα από τα κυριότερα κέντρα παραθερισμού στη χώρα μας , ανέπτυξε στα χρόνια της Τουρκοκρατίας αξιόλογη βιοτεχνία κατασκευής μαντιλιών, μεταξωτών υφασμάτων γαιτανιών κ.ά. Παλιά στην Πορταριά γινόντουσαν μεγάλα παζάρια, που ήταν περίπου σαν τα σημερινά. Οι κάτοικοι της Πορταριάς είχαν πολλές ιδιαίτερες ασχολίες, ήταν αγρότες, καλοί έμποροι και συγκρατούσαν τις παραδόσεις τους π.χ. ο πηλιορείτικος γάμος , το ψήσιμο του αρνιού το Πάσχα κ.ά. Οι μεταφορές στην αρχή γινόταν με τα ζώα και ύστερα με τα λεωφορεία. Επίσης τα ξενοδοχεία της Πορταριάς φιλοξένησαν πολλούς, μεγάλους και πλούσιους ανθρώπους. Ένα απ' τα καλύτερα ξενοδοχεία στην Πορταριά ήταν και το Θεοξένια.

Η Πορταριά σε γκραβούρα των αρχών του 19ου αιώνα

Το όνομα της Πορταριάς.

Ψάχνοντας να βρούμε στοιχεία για το όνομα του χωριού βρήκαμε τα παρακάτω:

Πριν την Τουρκοκρατία όλη αυτή η περιοχή ανήκει στα μοναστήρια που τα σημαντικότερα ίδρυσαν οι Νικόλαος και Άννα Μελισσηνοί, βυζαντινοί χωροδεσπότες της Δημητριάδας. Στη θέση της σημερινής Πορταριάς σχηματίστηκε το χωριό Δρυανούβαινα που ήταν κέντρο των Σλάβων (ή Βλάχων) του Πηλίου, όπου κάθονταν και ο φύλαρχος. Το όνομα Δρυανούβαινα προέρχεται από το Σλαβικό <<Drenovo>> που σημαίνει ο τόπος που έχει κρानιές δηλαδή κρानότοπος.

Οι Βυζαντινοί ή εξεπίτηδες ή από άγνοια το έγγραφαν Δρυανούβαινα για να φέρεται πως σημαίνει ο τόπος που έχει δρυς (βελανιδιές). Το όνομα όμως αυτό, στον καιρό της Τουρκοκρατίας ξεχάστηκε και επικράτησε το όνομα Πορταριά . Για το τοπωνύμιο αυτό πολλοί παραδέχονται πως επικράτησε από το όνομα της Παναγίας Πορταρέας.*

Πρώτα ιστορικά στοιχεία για την Πορταριά

Τα βυζαντινά μοναστήρια της Πορταριάς ήταν:

α) του Αγίου Νικολάου Παλιροπάπου β) της Παναγίας της Πορταριάς γ) Παναγίας της Μεγαλογενούς δ) το μονίδριο του Αγίου Νικολάου του Ξυλοπά. Γύρω από τα μοναστήρια ζούσαν πολλοί δουλοπάροικοι (προσκαθήμενοι) και ανάμεσα σ' αυτούς και πολλοί βλάχοι, που καλλιεργούσαν τα χωράφια και τα αμπέλια των μοναστηριών.

Η Πορταριά είναι ένα απ' τα παλιότερα χωριά του Πηλίου. Σιγά-σιγά μεγαλώνει και από τα μέσα του 18^ο αιώνα αρχίζει να παίζει σπουδαίο ρόλο στην οικονομική ιστορία του δυτικού Πηλίου, γιατί σταματάει η σπιτική οικονομία και αναπτύσσεται η χειροτεχνία και η βιοτεχνία.

Από ξένους διπλωματικούς και εμπορικούς πράκτορες έχουν γραφτεί πολλά για τη βιοτεχνία και την εξαγωγή της Πορταριάς. Στα μέσα μάλιστα του 18^ο αιώνα διορίζεται στην Πορταριά Γάλλος προξενικός πράκτορας, που λεγόταν Βαρθέλεμι, για να παρακολουθεί την εξαγωγή και την παραγωγή του μεταξιού και όχι μόνο, της Πορταριάς αλλά και όλου του Πηλίου, γιατί στα χρόνια αυτά έχουμε σπουδαία παραγωγή από μετάξι.

*Στις παραδόσεις περί του ονόματος της Πορταριάς εκτός από την σχέση του με τον ναό της Παναγίας Πορταρέας, αναφέρονται και τα εξής: α) από τους κατοίκους που εγκαταστάθηκαν πρώτοι στην περιοχή και προέρχονταν από την περιοχή της Πόρτας Παναγιάς (Πύλη Τρικάλων) παράδοση που διατηρείται και εκεί. β) από την βλάχικη λέξη “πόάρτα” που σημαίνει είσοδος μιας και από την Πορταριά περνούσε ο μαναδικός δρόμος που συνέδεε τα χωριά της Ζαγοράς, “πίσω χωριά” με την Θεσσαλία και την Ευρώπη.

Καταγωγή

Στην τουρκοκρατία και ως τις αρχές ακόμη του αιώνα μας , πριν ακόμα εξευρωπαϊστεί το Πήλιο κι οι βλαχορράφτες γίνουν φραγγορράφτες , οι Πορταρίτες φορούσαν μια στολή που 'μοιαζε περισσότερο με την αντρική στολή της περιφέρειας των Αγραφών.

Το γεγονός αυτό έσπρωξε ορισμένους λόγιους Πηλιορείτες τότε, να υποστηρίξουν ξεκινώντας , βέβαια , κι από άλλα στοιχεία, όπως : επίθετα οικογενειακά , ήθη κι έθιμα ότι πολλοί κάτοικοι της Πορταριάς κρατούσαν πατρογονικά από την ορεινή δυτική Θεσσαλία , << είναι κατά το μάλλον και ήτον Αγραφιώται και μάλιστα εκ των εποικησάντων εν τει 1770, ένεκα των διερχομένων εκείθεν τουρκικών ορδών των εις Πελοποννήσου μεταβαινόντων , προς κατάπνιξιν της του Ορλώφ επαναστάσεως>>.

Αυτό δεν είναι απίθανο, μία και είναι γνωστή από άλλες ιστορικές πηγές μια τέτοια πυκνή προσφυγή καμπίσιων Θεσσαλών στην αυτοδιοικουμένη Μαγνησία στην δεκαετία του 1770-1780, όταν δηλαδή αλώνιζαν και κυριολεκτικά αφάνιζαν τα διαμερίσματα της ηπειρωτικής Ελλάδας τα τουρκαρβανίτικα μπουλούκια.

Παναγία Πορταρέα περίπου το 1200 μ.Χ.

Εμπορική ανάπτυξη & βιοτεχνία

Από το ΙΗ' και σε όλο τον ΙΘ' αιώνα η Πορταριά ήταν ένα από τα πιο πολυσύχναστα χωριά του Πηλίου . Όλοι όσοι έγγραψαν παλιότερα για τα χωριά του Βόλου τονίζουν ιδιαίτερα τη ζωνή κίνηση των μαγαζιών και των εργαστηρίων της. Σ' αυτά κατασκευαζόταν μεταξωτά και βαμβακερά μαντήλια , καλτσοταινίες αρχοντικές , που συναγωνίζονταν μ' επιτυχία τις καλαματιανές και σικιελιανές, κεφαλοδέτες αρχοντικές, βλαχόκαλτσες, παπούτσια διαφόρων ειδών, κεριά και ξιγκοκέρια, προϊόντα χαλκοτεχνίας (πλαστίγκες, παλάτζες, μελανοδοχεία , καντάρια , κουδούνια , γουδιά , θυμιατήρια , λιβανιστήρια , κλειδαριές , πόμολα , στηρίγματα παραθύρων πέταλα κ.τ.λ.).

Υπήρχαν ακόμη και χρυσοχόοι (κουγιουμτζήδες , καθώς τους έλεγαν τούρκικα) που έφτιαχναν ιερά σκευή , πουκάμισα (δηλαδή επενδήσεις) εικόνων , κοσμήματα κάθε λογής , θηλυκωτάρια γυναικείων ζωναριών, “ ζυγίζονταν 300 ή 400 δράμια , ών τα ποικίλματα ήσαν εκ λίθων τιμαλφών”.

Παζάρι

Κάθε Πέμπτη γίνονταν στην Πορταριά το βδομαδιάτικο παζάρι. Στην Πορταριά ,ερχόταν μικρέμποροι και παραγωγοί από τα άλλα χωριά και από την ίδια. Το παζάρι ήταν πιο φημισμένο και από το παζάρι της Λάρισας.

Οι μικρέμποροι ερχόταν για να πουλήσουν τα προϊόντα. Στο παζάρι ερχόταν για να πουλήσουν : τα λαχανικά τους οι κηπουροί ,οι παραγωγοί το σιτάρι, το κριθάρι και τα όσπριά του , οι ελαιοπαραγωγοί τις ελιές και το λάδι, οι δενδροκαλλιεργητές τα οπωρικά τους, κι οι αμπελουργοί τα σταφύλια και το κρασί τους. Αυτοί αντάλλαζαν τα προϊόντα τους με άλλα από τα βιοτεχνικά εργαστήρια που βρίσκονταν στην Πορταριά. Πληρώνοντας όπως θέλουν οι πληροφορίες “την αξίαν εις χρήματα ή ανταλλάσσοντες με πεπαλαιωμένα χάλκινα ή αργυρά ή χρυσά σκευή ή με χρυσά ενδύματα” .

Σχολεία - Σχολική ζωή

Για την σχολική ζωή στη Πορταριά τα χρόνια της τουρκοκρατίας είναι ελάχιστα αυτά που γνωρίζουμε. Για πρώτη φορά συναντούμε συστηματική παιδεία στην Πορταριά γύρω στο 1778 με δάσκαλο τον ρήτορα Ιωακείμ.

Ο ιστορικός της 'Παιδείας της Τουρκοκρατίας' Τρύφων Ευαγγελίδης αποδίδει την έλλειψη πληροφοριών στο ότι καταστράφηκαν τα έγγραφα της δημογεροντίας της Πορταριάς.

Ο εγγλέζος συνταγματάρχης Λήκ μας πληροφορεί στο ημερολόγιο του για το σχολείο που λειτουργούσε στην Πορταριά το 1809. Η τουρκική κυβέρνηση δεν ήταν εμπόδιο στην μόρφωση των χριστιανών ραγιάδων γιατί πίστευε ότι ασχολούνταν με ειρηνική ασχολία. Βεβαίως αυτοί ήταν οι φοβερότεροι αντίπαλοι του τουρκικού κράτους.

Αργότερα η Πορταριά εξελίχθηκε σε αξιόλογο βιοτεχνικό και εμπορικό κέντρο της πηλιορείτικης οικονομίας.

Ακόμα ο μητροπολίτης Δημητριάδος Δωρόθεος Σχολάριος μας ενημερώνει ότι στα μέσα του περασμένου αιώνα στην Πορταριάς υπήρχε: Παρθεναγωγείο και Σχολαρχείο που, διατηρούνταν από κληροδοτήματα και από εισφορές μοναστηριών και εκκλησιών.

Το ξενοδοχείο "Θεοξένεια" που ιδρύθηκε στις αρχές του 20ου αιώνα.

Κατηχώρι ή Κατωχώρι*

Ένα άλλο χωριό του Πηλίου κοντά στη Πορταριά είναι το Κατηχώρι με περίπου 250 κατοίκους σήμερα και βρίσκεται νοτιοανατολικά απ' την Πορταριά.

Στις αρχές του 17^{ου} αιώνα και πιο μπροστά λένε ότι το Κατηχώρι κατοικήθηκε από Τούρκους. Τον 17^{ου} αιώνα λοιπόν στο Κατηχώρι χτίστηκε ένα τζαμί από τον διοικητή της Πόλης Χατζή Μουσταφά Αγά. Φυσικά αφού χτίστηκε το τζαμί υπήρχαν και πολλοί Τούρκοι.

Το Κατηχώρι θεωρήθηκε αδέσποτο (χάσι) και παραχωρήθηκε σε κάποιον Τούρκο διοικητή. Από το 1700 και μετά το χωριό μεγάλωνε και οι χριστιανοί άρχισαν να διώχνουν τους Τούρκους αγοράζοντας τα χτήματά τους.

Μάλιστα ανέπτυξε και μεγάλη βιοτεχνία** όπου καλλιεργούσαν τον γύρω τόπο αμπέλια, χωράφια κ.α, και φυσικά προόδεψαν. Στο Κατηχώρι επίσης υπήρχαν πολλές βρύσες με συνεχόμενο τρεχούμενο νερό, πλούσια σπίτια, μοναστήρια και φυσικά πολλά οπωροφόρα δέντρα. Μόνο που είχαν λίγο σιτάρι και κριθάρι.

Στο χωριό το 1870 υπήρχαν 1000 περίπου κάτοικοι με ένα αλληλοδιδασκτικό σχολείο και ένα παρθεναγωγείο. Το χωριό είχε δύο συνοικίες, την άνω και την κάτω συνοικία. Οι κάτοικοι ήταν ευγενείς και ιδιοτελείς άνθρωποι που ασχολούνταν με το εμπόριο, την αμπελοφυτεία, την ελαιοφυτεία και φυσικά την καλλιέργεια του μεταξιού.

Το πρώτο λεωφορείο που ήρθε στο Κατηχώρι ήταν το 1960-1962. Επίσης στη σημερινή πλατεία “Αλόη” γινόταν πρώτα το παζάρι γι’ αυτό καμιά φορά την πλατεία την λέμε και “Παζαρούλι”.

* Οι παραδόσεις που αναφέρονται για το όνομα Κατηχώρι είναι:

α) Κάτω Χωριό = Κατωχώρι, σαν συνέχεια του βυζαντινού Κάτω Δρυνανούβαινα.

β) Καδή Χωριό= Κατή χωριό = Κατηχώρι, σαν το χωριό όπου υπήρχε ιεροδικαστήριο επί τουρκοκρατίας για να δικάζει υποθέσεις των κατοίκων της περιοχής.(καδής= Τούρκος δικαστής).

** Στο Κατηχώρι ιδρύθηκε και το πρώτο εργοστάσιο μεταξουργίας από τους Κοκοσλήδες τον 19ο αιώνα, που αργότερα μεταφέρθηκε στο Λεχώνια.

Πως διασκεδάζαν οι άνθρωποι στην Πορταριά

Τα παλιά χρόνια οι άνθρωποι δεν είχαν την δυνατότητα να πηγαίνουν σε ταβέρνες, ουζερί, πιτσαρίες και σε διάφορα ξενυχτάδικα όπως κάνουμε σήμερα.

Για εκείνους, τρόπος διασκέδασης ήταν τα διάφορα πανηγύρια που γίνονταν προς τιμήν του πολιούχου αγίου κάθε χωριού.

Έτσι λοιπόν παιδάκι τότε στην ηλικία μου ο παππούς μου θυμάται το μεγάλο πανηγύρι που γινόταν στην Πορταριά στην 1 Ιουλίου, γιορτή των Αγίων Αναργύρων, πολιούχου του κάτω μαχαλά της Πορταριάς.

Το γλέντι ξεκινούσε από το Κατηχώρι δύο μέρες νωρίτερα από την γιορτή των Αποστόλων Πέτρου και Παύλου και κορυφωνόταν στην γιορτή της σύναξης των Αποστόλων στις 30 Ιουνίου.

Την 1 Ιουλίου οι Κατηχωρίτες ανέβαιναν στην Πορταριά στον ναό των Αγίων Αναργύρων και μετά την λειτουργία άρχιζε το γλέντι.

Τα παραδοσιακά όργανα το νταούλι και ο ζουρνάς ηχούσαν σε όλο το χωριό.

Μέρος στο ξεφάντωμα έπαιρναν και οι παραθεριστές που βρίσκονταν εκείνο τον καιρό στο χωριό μας για τις διακοπές τους.

Μαζί λοιπόν με τους ντόπιους γλεντούσαν σε ένα ξεφάντωμα που διαρκούσε δυο μερόνυχτα. Το γλέντι γίνονταν στην πλατεία των Ταξιαρχών όπου σήμερα βρίσκεται το Ξενία.

Ο παππούς μου θυμάται ότι όλα περίμεναν αυτή την γιορτή το καλοκαίρι, για να διασκεδάσουν οι μεγάλοι και να παίξουν με την ψυχή τους τα παιδιά.

Καρτ -ποστάλ με αρχοντικό της Πορταριάς

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΠΑΡΧΙΑΣ ΒΟΛΟΥ ΚΑΙ ΑΓΙΑΣ . Γιάννη Κορδάτου
Ο ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΠΗΛΙΟΥ ΣΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΤΗΣ

ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΙΑΣ Γιώργου Θωμά

ΑΠΟ ΤΟ ΛΕΙΜΩΝΑ ΤΗΣ ΠΑΡΑΔΟΣΗΣ Βαγγέλη Σκουβαρά
ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΣ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΚΟΣ ΟΔΗΓΟΣ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

Βαγγέλη Σκουβαρά , Κίτσου Μακρή

Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΜΑΓΝΗΣΙΑΣ ΤΟ 1821 Γιάννη
Κορδάτου

ΣΤΟ ΠΗΛΙΟ ΤΗΣ ΠΑΡΑΔΟΣΗΣ Κώστα Λιάπη

ΠΟΡΤΑΡΙΑ Η ΑΡΧΟΝΤΙΣΣΑ ΤΟΥ ΠΗΛΙΟΥ Εφημερίδα

ΘΕΣΣΑΛΙΑ

Παραδοσιακό λιοτριβ στο Κατηχώρι

©

6/θ ΠΙΛΟΤΙΚΟ ΟΛΟΗΜΕΡΟ
ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΠΟΡΤΑΡΙΑΣ
“Ν. ΤΣΟΠΟΤΟΣ”

370.10 ΠΟΡΤΑΡΙΑ
ΤΗΛ. 0428 99440
E-mail: scoleio-portarias@argo.net.gr

Επιλογή κειμένων - Οργάνωση project: Στέφανος Πίος

Κείμενα: Σπύρος Κουλέρας, Χρήστος Σλαβίδης, Γιώργος Βαρώτας, Πέτρος Ζουλάλη, Μαρία Ρόζα Δρόσου, Νίκη Παπαϊωάννου, Ανθούλα Χατζησταματίου (Στ' τάξη 2000-01)

Επιμέλεια - Ιστορική Τεκμηρίωση - Ηλεκτρονική Επεξεργασία:
Ηρακλής Καραγιάννης

